



JH

Redactie: Dr J. G. B. BEUMÉE, Dr K. W. DAMMERMAN, Prof. Dr H. C. DELSMAN.

Vaste Medewerkers: Prof. Dr W. M. DOCTERS VAN LEEUWEN, Edw. JACOBSON,

Dr S. C. J. JOCHEMS, Dr S. LEEFMANS, J. C. VAN DER MEER MOHR Jr.,

Dr D. F. VAN SLOOTEN, Mej. Dr A. G. VORSTMAN.

Adres der Redactie: Laan van der Wijck 1, Buitenzorg

§§ §§ **ABONNEMENTSPRIJS VOOR NIET-LEDEN DER N. I. N. H. V. f 8.50** §§ §§

NOG IETS OVER DEN IKAN SOEMPIT

Niet ver van mijn tijdelijke woonplaats te Piroe (West-Seran), nam ik eenige mooie exemplaren van ikan soempit waar, met markante teekening; aan weerskanten van hun lichaam hebben zij nl. een groote, donkere blokteekening. Ik telde, met mijn armen over de leuning hangend van het bruggetje, waarbij een dezer vischjes zwom, 5 à 6 donkere blokjes op iedere zijde van het lichaam. Mijn dochter was bij mij en zag eveneens het vischje, dat ongeveer 10 cm lang was.

Ik wist niet, met ikan soempit te doen te hebben; tot het vischje, dat ik niet uit het oog verloor, naar boven zwom en: „puts” een druppel water weg spoot naar een vlieg, die op een takje zat. Dat takje stak boven water uit en was een onderdeel van een grooten tak, die daar in het water lag en aan den grond vast zat. Het schieten met een druppel water herhaalde zich. Daarna verdween het vischje.

Mijn dochter had het „schieten” niet waargenomen, omdat zij zich verplaatst had. Zij dacht, dat ik mij vergiste. Thuisgekomen keek ik direct de „De Natuur” in, waarvan ik wist, dat de ikan soempit erin behandeld was. Nieuwsgieriger was ik echter om te weten, wat in „de Tropische Natuur” over deze vischjes gezegd werd. Ik wilde nl. weten, of die soort reeds van diverse plaatsen in ons Indië bekend was, of er een teekening van was, enz. Wie beschrijft echter mijn verbazing, toen ik door het alphabetisch register van jaargang XV (1926) verwezen werd naar „Dierensprookjes” door J. H. SIEVEKING.

Om het kort te zeggen, kan ik den Heer SIEVEKING verklaren, dat hij zich zeer waarschijnlijk dichter bevindt bij *Toxotes jaculator* dan Z.Ed. denken kan. In het Zuidergebergte bij Malang, niet ver af van de moerasvlakte, die het strand voorafgaat, in een kali, die in zee uitmondt; nader bepaald tusschen de onderneming Wonoredja (vroeger een koffieland) en het eiland Poeloe Sempoe. (De rivier komt wel op verschillende kaarten voor, doch zonder naamvermelding.) Daar heb ik omstreeks dertig jaren geleden, niet alleen de *ikan soempit* waargenomen, maar heb ik, op mijn buik liggend met mijn hoofd boven bedoelde rivier, wel een uur achtereen mij met deze „schuttertjes” vermaakt. Ik lag op een steilte, zoowat 3 meter boven den waterspiegel. Er was een schoolje van plus minus zeven stuks van die vischjes dapper aan het insecten vangen, die zich neder zetten op de over het water hangende planten. Het schoolje bleef niet steeds bij elkander, telkens gingen er van weg, doch kwamen iets later weer terug. Het was een geschiet van belang, ik vergat geheel het onprettige geval, dat wij verdwaald waren. Onze gids, een schildpadeieren-zoeker, had juist gezegd, dat hij den weg kwijt was. Wij moesten naar het zeestrand en waren afgeleid geworden door een kudde bantengs. Het was den anderen dag een geploeter door de modder van je welste; maar daar gaat het nu niet om, het gaat er om, dat *ik* althans weet, *zeker weet*, dat er *ikan soempit* op Java voorkomen. Ik dacht, dat zulks een uitgemaakte zaak was, anders had ik dat voorval wel eens eerder ter sprake gebracht.

Laat ik even zeggen, dat ik hier alleen beschik over „de Tropische Natuur” tot en met 1926 ¹⁾. Het is louter toeval, dat ik het artikel van den Heer SIEVEKING op dit punt bespreek. Ik hoop, dat het hem spoedig gelukken moge, een of meer *ikan soempit* te bemachtigen, of althans in de natuur waar te nemen. Zóó sterk als ik mij maak, dat de bantengs uit de beschreven streek verdwenen zullen zijn, zoo sterk maak ik mij, dat de *ikan soempit* er nog zullen wezen!

Tot zoover was ik met dit schrijven, toen mijn dochter het las. Zij vond mijn schrijven gewaagd, omdat zij, die zelf toch ook het eerst bedoelde vischje lang had waargenomen, het niet had zien „schieten” of „spuiten”. Om kort te gaan, nadat ik nog gezegd had: *ik schrijf niets, als ik er niet zeker van ben*, kwamen wij overeen, de vischjes andermaal op te gaan zoeken. Ik was later blij, dat ik mijn dochter haar zin had gegeven, want het liep uit op een der interessantste excursies, die ik ooit gemaakt heb.

Wij kwamen bij het bewuste bruggetje, dat is zoo goed als vlak aan zee, doch er was te veel kabbeling in het water en wij namen er niets waar. — Dan maar de rivier een eindje langs, dus landwaarts in. Dat was vlugger gezegd dan gedaan. Een rimboe vol met gestekelde planten, zooals sago-boomen, enz. was nu direct niet aanlokkelijk. Ik had daar niet op gerekend en was in 't wit. Geen goede kleur om vischjes te benaderen! Maar vooruit, wij gingen toch.

Zodoende kwamen wij op een plek, waar wij door de bladeren van eenige sago-planten konden kijken in de kali, die daar ter plaatse zoowat een meter beneden ons lag. Na het verwijderen van eenige bladeren en wat takken, die vol mieren zaten, stonden wij vlak aan de rivier.

¹⁾ In jaargang 1927, bldz. 17 en jaargang 1928, bldz. 48 zou de schrijver reeds meerdere gegevens gevonden hebben. (Red.)

Nu was stil zijn de boodschap en — wij werden beloond. Daar kwam er een aan zwemmen, nog een, ze zwommen voorbij met andere vischjes. Zij kwamen weer terug en toen? daar kwam een groote van wel 25 cm, een mooie en dikke visch. Wij spraken fluisterend. De plek was goed. Zij verzamelden zich juist, waar wij stonden. Ik meen, dat zij ons zagen, bang en toch nieuwsgierig waren, echt wantrouwend; het kwam hun vreemd voor. Wij bleven dood stil. Er hing een roode spin vlak voor mij, zouden zij daarnaar kijken?

Plotseling kreeg mijn dochter een groote druppel water tegen haar arm. Ik zag, dat een vischje het deed, hoewel niet duidelijk. Mijn dochter keek in de boomen, zij dacht dat het daar vandaan kwam. Wij keken weer doodstil in het water; heerlijk voor de musketen, die van onze onbewegelijkheid profiteerden. Daar zwom een vischje achteruit, vlak tegenover ons, en „pats”, ik zag het nu goed. Een groote hoeveelheid water werd naar boven „gespoten” en kwam op den vilten hoed van mijn dochter terecht en rolde als zilveren kogeltjes er weer af. Nog was mijn dochter niet overtuigd. Ze vond het te sterk, zoo’n klein diertje *kon* zoo hoog niet spuiten.

„Stil”, zei ik zacht, „kijken maar”. ’t Was doodstil, — daar zwom er weer een achteruit, een tamelijk groote; ik stootte mijn dochter aan en daar kreeg ik met kracht een hoeveelheid water tegen mijn snor, die direct mijn lippen nat maakte en door mijn baard rolde. Ik schrok geweldig en kon niet nalaten te zeggen: „Vervloekt beest, dat lap je ’m!”

Mijn dochter had een pret van belang. Zij zei: „Nu heb ik het goed gezien. Wat maakte U een bokkesprong, al de vischjes zijn weggeschrokken.”

Ik stond mopperend mijn mond af te vegen, dergelijk kaliwater heb ik dáár liever niet.

Dit kleine vischje spoot ruim 2½ m hoog en een flinke hoeveelheid water, met kracht, het patste tegen mij aan. Was ik daar niet geweest, dan was het water zeker nog een meter hooger gegaan.

Het bleek duidelijk uit alles, dat de dieren ons weg wilden hebben, of zekerheid wat er zoo stil in ’t wit aan den kant stond.

Wij besloten nu te trachten er eenige te vangen voor het Aquarium te Batavia en het Museum te Buitenzorg. Een waterdichte kist werd gemaakt, en een net, min of meer in den vorm van een gebbe.

28 Mei. — Vandaag zijn wij er op uit geweest, maar die soort vischjes blijkt te slim. Toch, op ’t lest, het werd al donker, kreeg ik een kleintje te pakken. Wij zullen het vangen weer op een andere manier probeeren. Wij doen het het liefst in stilte, omdat wij bang zijn voor uitroeijing, als de jongens en ook mannen er hier de lucht van krijgen. Wij hebben dat reeds bij het vlinder-vangen opgemerkt. Zij zijn hier, als op zooveel andere plaatsen, echte doodmakers, zonder nuttig oogmerk.

29 Mei. — Het vischje leeft niet alleen nog, maar het heeft zich geheel in zijn gevangenschap gewend en zwemt rustig in de stopflesch, waarin wij het gisteravond deden. Nu even geprobeerd, of het zijn spuit-vang-methode wilde toepassen. Een vlieg werd gevangen en gezet op het min of meer pluizige gaasje, dat over de stopflesch lag. Prettige verrassing, in no time „schoot” het vischje en toen de vlieg niet zoo gauw van het gaas af viel, opende het een „bombardement”, waar het pluizige gaas noch de vlieg tegen kon, deze viel in ’t water en werd, na eerst goed aangekeken te zijn, ingeslikt.

Mooier en leuker aquarium-vischje is niet denkbaar.

De postprouw vertrekt heden, het verder verloop zal ik zoo spoedig mogelijk mededeelen. Den 27 Juni a.s. hoop ik met een verzameling van die vischjes te Batavia aan te komen.

Piroe, 29 Mei 1928.

D. VAN MULLEM.

Inderdaad gelukte het den Heer VAN MULLEM een collectie van een veertiental levende schuttervisschen naar Batavia over te brengen, waar zij niet nalieten hun kunsten te vertoonen. De bezoekers van het Aquarium konden er zich de volgende dagen van overtuigen, dat deze vischjes wel degelijk in den Oost zijn „om vliegen te vangen.” Op mijn verzoek, hield Dr VERWEY zich nog eens nader bezig met de schuttervisschen. Het hier volgende artikel is het resultaat daarvan, waarin tevens enkele opmerkingen uit een brief van den Heer VAN MULLEM ter sprake komen.

H. C. D.

IETS OVER DE VOEDINGSWIJZE VAN *TOXOTES JACULATOR*

Het spreekt vanzelf, dat een vis als *Toxotes* (fig. 1)¹⁾, die een zo bizondere aanpassing als het vliegenvangen vertoont, aan zijn levensvoorwaarden hoge eisen stelt en in zijn terreinkeus dus beperkt zal zijn. Hoe gemakkelijk hebben het, bij *Toxotes* vergeleken, tal van andere vissen, die voor hun voeding op in het water levende

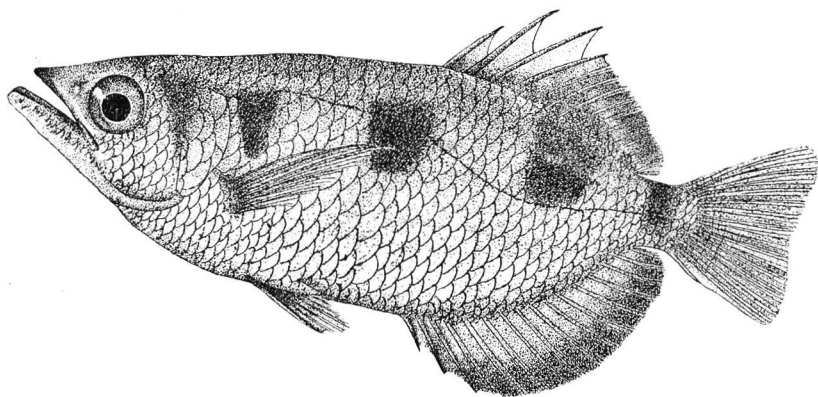


Fig. 1. De Schuttervisch, *Toxotes jaculator* C. & V.

organismen zijn aangewezen! — Wat mij dus het meest interesseerde, toen ik de vissen van de heer VAN MULLEM op ons laboratorium enige dagen had bezig gezien, was wel: wat voor terrein bewonen de dieren nu eigenlijk precies? Een eenvoudige proefneming leert ons, dat ze, in zeewater gebracht, in zeer korte

tijd sterven. In het binnenland, in zuiver zoet water, komen ze intussen blijkbaar nergens voor. In werkelijkheid zijn ze dan ook — ze zijn bekend als brakwater-dieren — vooral te zoeken in het aan de kust grenzend gebied van kaliemonden, krekens, enz., waar brak water en over het wateroppervlak hangend takwerk hand in hand gaan. Waarschijnlijk ligt hierin de reden dat de dieren zo weinig bekend zijn en dat ze voor West-Java ook thans nog als zo'n grote bijzonderheid beschouwd worden. Navraag bij vissers bracht aan het licht, dat ze zelfs in de onmiddellijke omgeving van Batavia allesbehalve zeldzaam zijn. Reeds in de zeventiger jaren trouwens

¹⁾ Alle tekeningen ongeveer natuurlijke grootte.